ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, кандидата психологічних наук, професора, професора кафедри кризової та клінічної психології, в.о. директора навчально-наукового інституту психології Донецького національного університету імені Василя Стуса Оверчук В.А. на дисертаційне дослідження Нефедової Тетяни Олександрівни на тему: «Психологічне благополуччя онкопацієнтів з раком молочної залози», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія»

Актуальність теми дисертаційного дослідження Нефедової Тетяни Олександрівни є незаперечною, оскільки рак молочної залози (РМЗ) є найпоширенішим типом онкологічних захворювань серед жінок у всьому світі. Встановлення діагнозу та лікування РМЗ негативно позначається на психологічному стані онкопацієнтів та виснажує їхні психологічні ресурси. Дисертаційне дослідження присвячено вирішенню актуальної задачі – вивчення впливу онкозахворювання на психологічне благополуччя жінок з раком молочної залози із врахуванням зовнішніх та внутрішніх компенсаторних чинників.

Дослідження сфокусовано на аналізі таких ключових аспектів, як емоційний стан, соціальна підтримка, адаптація до хвороби та застосування копінг-стратегій. Авторкою побудовано багатовимірну модель психологічного благополуччя, яка враховує фізичний, емоційний, соціальний, економічний, духовний та суб'єктивний аспекти. Визначено вплив фінансового стану, освіти, сімейного статусу та інших соціо-демографічних характеристик на загальний рівень благополуччя жінок із РМЗ. Особливу увагу приділено впливу етапів лікування на психологічний стан пацієнток.

Робота спрямована на покращення якості життя пацієнток через розробку ефективних психотерапевтичних підходів і рекомендацій, які враховують багатовимірність психологічного благополуччя, специфіку адаптації до хвороби та емоційні виклики, пов'язані з онкологічним діагнозом. Запропоновані підходи мають на меті забезпечити індивідуалізовану

підтримку на всіх етапах лікування, сприяти зниженню рівня тривоги та депресії, покращенню соціальної інтеграції та формуванню ефективних копінг-стратегій.

Аналіз змісту дисертації свідчить про вдало обрані об'єкт, предмет і мету дослідження, що забезпечило чітке формулювання завдань та їх повне виконання. Представлені результати, висновки та рекомендації послідовно викладені в роботі, підтверджені апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, в тому числі, за кордоном (Австрія, Швеція). Результати дослідження відображені у 7 публікаціях, серед яких 3 статті у наукових фахових виданнях та 4 тези доповідей.

Дисертація ґрунтовно розкриває науково-теоретичні положення, що визначають авторську позицію, містить чітко сформульовані експериментальні гіпотези та обґрунтовані висновки. Логічна структура роботи, яка включає вступ, три розділи, висновки та додатки, відповідає меті та завданням дослідження.

Цінність наукової роботи Нефедової Тетяни Олександрівни полягає у створенні теоретичної моделі психологічного благополуччя жінок із раком молочної залози. У моделі чітко визначено значущість таких чинників, як адаптація до хвороби, емоційний стан і соціальна підтримка, які виступають ключовими у формуванні благополуччя.

Особливу увагу приділено аналізу специфічних викликів психологічної підтримки пацієнток із РМЗ, зокрема емоційним наслідкам радикального лікування, змінам у зовнішності та динаміці благополуччя на різних стадіях лікувального процесу. Представлена робота ґрунтовно досліджує ефективність психодіагностичних методів, адаптованих до специфіки онкопацієнток, та пропонує нові інструменти для оцінки їхнього психологічного стану.

Дисертанткою розроблено підхід, який забезпечує системну оцінку кожної компоненти психологічного благополуччя у взаємозв'язку з етапами лікування та ключовими чинниками впливу. Цей підхід базується на інтеграції

психодіагностичних методик і авторських розробок, що дозволяє враховувати багатовимірний характер благополуччя та пропонувати індивідуалізовані рекомендації для практичної психологічної підтримки.

Запропонований підхід не лише відкриває нові перспективи для подальших емпіричних досліджень у психоонкології, але й сприяє вдосконаленню психологічної підтримки онкопацієнток через адаптацію психотерапевтичних втручань до їхніх індивідуальних потреб.

Авторка дисертації здійснила ґрунтовний теоретичний і методологічний аналіз широкого спектра наукової літератури, уточнивши ключові поняття, такі як емоційний стан, соціальна підтримка та адаптація до хвороби, що створило цілісне уявлення про багатовимірний характер психологічного благополуччя жінок із раком молочної залози.

Розроблена концептуальна модель стала основою для визначення впливу ключових факторів на благополуччя пацієнток. Використання адаптованих психодіагностичних методик і запропоновані індивідуалізовані психотерапевтичні підходи підкреслюють практичну значущість роботи та спрямовані на покращення якості життя онкопацієнток.

Аналіз результатів емпіричного етапу дослідження, представлений дисертанткою, відзначається логічною послідовністю та статистичною достовірністю, що дозволило сформулювати вагомі й обґрунтовані висновки.

Можна констатувати, що на всіх етапах науково-практичного дослідження авторкою успішно реалізовано мету, яка полягала в теоретичному та емпіричному вивченні психологічного благополуччя жінок з раком молочної залози та розробці комплексної моделі оцінки впливу емоційних, соціальних та фізичних факторів на їхній стан. Розроблена модель сприяє покращенню якості життя пацієнток через індивідуалізовані психотерапевтичні підходи, що базуються на результатах дослідження.

Відповідно, не викликає сумнівів й наукова новизна дослідження, яка полягає в тому, що:

вперше:

- проведено комплексне вивчення структурних особливостей психологічного благополуччя у пацієнток з раком молочної залози (РМЗ). Систематизовано ключові фактори, які впливають на рівень психологічного благополуччя у онкопацієнток з РМЗ, зокрема на різних етапах лікування;

- подальшого розвитку набули концептуальні ідеї щодо механізмів взаємодії трьох груп факторів (емоційного стану, адаптації до хвороби та соціальної підтримки) з рівнем психологічного благополуччя онкопацієнток;

- розроблено емпіричну модель психологічного благополуччя онкопацієнток, яка охоплює такі аспекти: фізичний, економічний, соціальний, функціональний (розвиток та діяльність), емоційний, духовний та суб'єктивний;

- виявлено та систематизовано відмінності у параметрах психологічного благополуччя залежно від соціо-демографічних характеристик пацієнток з РМЗ. Встановлено, що фінансовий стан є одним із ключових факторів, що впливають на рівень психологічного благополуччя, разом з рівнем освіти та наявністю дітей;

- поглиблено розуміння особливостей впливу емоційних станів, таких як тривога та депресія, на психологічне благополуччя, а також копінг-стратегій та соціальної підтримки як протективних факторів;

- отримане нове розуміння динаміки психологічного благополуччя пацієнток з РМЗ, зокрема, що загальний рівень благополуччя залишається відносно стабільним з часом. Проте негативні емоційні стани, такі як тривога і депресія, демонструють поступовий негативний вплив, а роль соціальної підтримки стає все більш значущою на етапах подолання хвороби та відновлення.

- розроблено рекомендації, що базуються на принципах когнітивно-поведінкової терапії та екзистенційної психології та спрямовані на підвищення якості життя онкопацієнток.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що визначено ключові аспекти психологічного благополуччя пацієнток з РМЗ: емоційні,

соціальні, духовні та економічні компоненти, і проаналізовано їхній вплив на загальний стан жінок, що переживають лікування. Обґрунтовано важливість соціальної підтримки та копінг-стратегій, які сприяють підвищенню психологічного благополуччя. Поглиблено знання про динаміку емоційних станів в контексті психологічного благополуччя. Сформульовано концептуальну модель психологічного благополуччя онкопацієнток, що відображає взаємозв'язок між різними факторами та їхній вплив на загальний емоційний стан пацієнток. Систематизовано підходи до вивчення психологічного благополуччя в психоонкології. Розглянуто соціо-демографічні характеристики, які впливають на психологічне благополуччя, що підкреслює значущість індивідуального підходу в психотерапевтичній практиці.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що емпірично виокремлено ключові фактори, що впливають на психологічне благополуччя жінок, які проходять лікування від РМЗ, що може використовуватись для розробки індивідуалізованих планів психологічної підтримки на всіх етапах терапії. Визначено інструменти для оцінки рівня психологічного благополуччя, що можуть бути використані в клінічній практиці для моніторингу стану пацієнток і корекції терапевтичних стратегій відповідно до їхніх потреб.

Заслуговує на позитивну оцінку логічність викладу змісту дисертації, його завершеність в цілому. Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначенні завдання реалізовано повною мірою, мету досягнуто, сукупність отриманих наукових положень має суттєве значення для психології.

Позитивно оцінюючи дисертацію, яка сприяє позитивним враженням завершеної наукової праці, в якій змістовно вирішено всі поставлені завдання та досягнуто мету дослідження, у контексті наукової дискусії висловимо ряд ***зауважень та рекомендацій до дисертаційного дослідження:***

1. Дослідження є актуальним і виконаним на високому науковому рівні. Проте для більш глибокого розкриття теми дослідження в першому розділі доцільно розширити аналіз впливу на адаптацію до хвороби більш широкого кола соціально-демографічних та культурних особливостей українського контексту. Розширений аналіз дозволить комплексно оцінити вплив різноманітних факторів на процес адаптації та зробити висновки дослідження більш обґрунтованими та практично значущими.

2. У другому розділі описано методологію дослідження та було аргументовано вибір саме опитувальника якості життя онкопацієнтів (EORTC QLQ–30). З метою поглиблення аналізу та підвищення валідності отриманих результатів, доцільно було б розглянути можливість використання додаткових методик оцінки якості життя, спеціально адаптованих для пацієнтів із раком молочної залози (наприклад EORTC QLQ-BR23, FACT-B, BREAST-Q тощо). Враховуючи специфіку захворювання та його вплив на різні аспекти життя жінки, застосування спеціалізованих інструментів дозволило б отримати більш точні та релевантні результати щодо якості життя саме для цієї категорії пацієнтів.

3. Лонгітюдний дизайн дослідження є ефективним інструментом для оцінки динаміки психологічного благополуччя онкопацієнтів із раком молочної залози в процесі лікування. Проте, забезпечення точності даних та мінімізація втрат учасниць є критичними аспектами таких досліджень. Було б доцільно більш детально обґрунтувати шляхи покращення точності лонгітюдного дослідження та зменшити кількість вибулих респондентів. Впровадження цих рекомендацій сприяєло б підвищенню наукової цінності лонгітюдних досліджень психологічного благополуччя пацієнток із раком молочної залози та отриманню більш точних та репрезентативних результатів.

4. З огляду на значимість практичних рекомендацій, представлених у роботі, доцільно було б враховувати інтеграцію різноманітних психотерапевтичних підходів для розробки комплексних програм психологічної підтримки онкопацієток, що сприятиме створенню більш

ефективних та доступних програм психологічної підтримки жінок з онкологічною патологією.

Однак, вищевказані зауваження та пропозиції носять рекомендаційний характер та не впливають на загальну значущість роботи Нефедової Тетяни Олександрівни на тему *«Психологічне благополуччя онкопацієнтів з раком молочної залози»* яке є самостійною, завершеною науковою працею.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та вірогідність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи можемо стверджувати, що робота Нефедової Т.О. *«Психологічне благополуччя онкопацієнтів з раком молочної залози»* написана на високому науково-теоретичному рівні, відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження вимог оформлення дисертацій» (зі змінами), «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44; зі змінами від 21.03.2022 року), а її авторка Нефедова Тетяна Олександрівна, безумовно, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:
доктор економічних нак,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри кризової та клінічної психології,
в.о. директора навчально-наукового інституту психології
Донецького національного університету
імені Василя Стуса В.А. Оверчук

ПІДПИС Оверчук
ЗАСВІДЧ
Вчений секретар університету
О.І. Важеніна
«06» грудня

Міністерство освіти і науки України
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Ідентифікаційний код 02070803